



Затверджую: _____
проректор наукової роботи
Національного педагогічного
університету імені М. П. Драгоманова
Е.М. Торош

_____ 2021 року

ВИСНОВОК

засідання структурного підрозділу
кафедри української літератури
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова,
призначеного рішенням засідання вченої ради
НПУ імені М. П. Драгоманова
від 24 грудня 2020 р. (Витяг з протоколу № 6),
для проведення попередньої експертизи дисертації
Іщенко Олени Анатоліївни
«Проза Мирослава Дочинця: проблематика і поетика»
на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії
зі спеціальності 035 Філологія «Українська література» (03 Гуманітарні науки)

Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор Горболіс Л. М.

1. ПРИСУТНІ: Викладачі: завідувач кафедри д. філол. н., проф. Погребенник В. Ф., д. філол. н., проф. Бикова Т. В. (головуюча на засіданні кафедри), д. філол. н., доц. Юдін О. А., к. філол. н., проф. Осьмак Н. Д., к. філол. н., проф. Савченко І. В., к. філол. н., доц. Александренко В. В., к. філол. н., доц. Бледних Т. Ю., к. філол. н., доц. Галак І. П., к. філол. н., доц. Григоренко І. В., асистент Жигілій Ю. М.
Секретар: к. філол. н., доц. Йолкіна І. В.

2. СЛУХАЛИ: Висновок рецензентів – доктора філологічних наук, професора Погребенника Володимира Федоровича, доктора філологічних наук, доцента Юдіна Олександра Анатолійовича про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Іщенко Олени Анатоліївни «Проза Мирослава Дочинця: проблематика і поетика», призначених рішенням засідання вченої ради НПУ імені М. П. Драгоманова від 24 грудня 2020 р. (Витяг із протоколу № 6) для проведення попередньої експертизи дисертації,

поданої на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія «Українська література» (03 Гуманітарні науки).

Науковий керівник – д. філол. н., проф. Горболіс Л. М.

Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (протокол № 3 від 20 жовтня 2017 р.) і закординовано на засіданні бюро Наукової ради НАН України з проблеми «Класична спадщина та сучасна художня література» при Інституті літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України (протокол № 1 від 23 листопада 2017 р.)

Дослідження виконане в межах наукової теми кафедри української мови і літератури Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка «Літературознавчий аналіз тексту: концепції, коди, методи інтерпретації» (номер державної реєстрації 0120U100003).

2.1. Дисертантка Іщенко Олена Анатоліївна

Повідомила про основний зміст, концептуальні положення та наукові результати дисертаційної роботи.

Творчий доробок М. Дочинця, одного з найяскравіших представників сучасної української літератури, привертає увагу важливістю порушеної проблематики, оригінальною жанровою парадигмою, образною системою, що оприявлюють індивідуальність автора у творенні художньої дійсності. Проза письменника неодноразово привертала увагу літературознавців, проте їхні дослідження здебільшого спорадичні й оприявлюють головно специфіку творчої манери письменника з акцентуацією на осмисленні мистецької цінності, жанрово-стильової природи та художніх особливостей окремих романів чи зразків малої прози (В. Базилевський, М. Васьків, С. Величко, Л. Горболіс, Л. Єршова, О. Капленко, С. Ковпик, О. Талько та ін.).

Інтелектуальне, філософське, психологічне наповнення, оригінальний авторський стиль, самобутня концепція героя, жанрова парадигма, специфіка моделювання хронотопічного континууму прози М. Дочинця потребують ґрунтового аналізу, що й зумовило **актуальність теми дисертаційної роботи.**

Метою дисертації є комплексне аналітико-синтетичне осмислення поетики та проблематики прози М. Дочинця як єдності взаємопов'язаних компонентів, організованих відповідно до художньо-естетичних, філософських та творчих принципів письменника.

Джерельною базою дисертації є романи «Лис у винограднику. Віднайдення загублених слідів», «Вічник. Сповідь на перевалі духу», «Криничар. Діярюш найбагатшого чоловіка Мукачівської домінії», «Горянин. Води Господніх русел», «Світован. Штудії під небесним шатром», «Мафтей. Книга, написана сухим пером», а також мала проза М. Дочинця, зібрана у книгах «Роса

на фігових листках», «Аукціон зубочисток: зубочистки для мозку», «Дами і Адами», «Многії літа. Благії літа. Заповіді 104-річного Андрія Ворона – як жити довго в здоров'ї, щасті і радості», «Хліб і шоколад. Аромат психологічної істини», «Булава і серце. Великі, які кохали», «Руки і душа. Історії жінок, які перемогли», «Дорога в небо – до людей. Історії чоловіків, які витримали», «Курси крою і життя. Рецепти маленьких щасть», «Синій зошит. Аркуші днів світлящих», «Мудра книга. Мудрість духовна. Мудрість весела. Мудрість карпатська», «Книга надиху. Уроки світу, Неба і людей», «Зряче перо. Роман із аркушем», «Світло семи днів. Маленькі історії для душі», «Якщо послухати мудреців...».

Основними науковими результатами дисертаційної праці є такі.

У роботі використані як загальнонаукові методи дослідження (аналіз, синтез, опис, порівняння, систематизація, інтерпретація), так і літературознавчі: герменевтичний метод, системний підхід, порівняльно-історичний метод, біографічний метод, генетичний метод, теорія хронотопу, наратологічний підхід, теорія інтертекстуальності та інтермедіальності, міждисциплінарний підхід (апеляція до напрацювань екокрітики, літературознавчої геронтології, літературознавчої антропології та постнаціональних студій), що уможливили комплексне різноаспектне дослідження проблематики та поетики прози М. Дочинця.

Здійснено огляд основних ідей зарубіжних та українських дослідників стосовно сутності поняття «поетика» та обрано найбільш перспективні концепції для аналізу поетологічних особливостей прози М. Дочинця. Визначено, що на особливу увагу заслуговують дослідження Г. Ключека, М. Кодака та А. Ткаченка: вчені потрактовують художній твір як гармонійну єдність узаємопов'язаних елементів. Дотримуємося поглядів на поетику як систему зображально-виражальних засобів у письменстві та будову літературних творів, що дозволило простежити вплив філософсько-естетичних ідеалів на формування художнього світу М. Дочинця, визначити проблематику прози, окреслити ідейно-тематичну та психологічну основу творчого доробку, виокремити та проаналізувати поетологічні особливості прози: жанрову парадигму, хронотоп, нарацію, художній психологізм, пафос, інтертекстуальність та інтермедіальність як характерні ознаки ідіостилу письменника.

Доробок М. Дочинця репрезентує поступове становлення літературно-естетичних принципів письменника, його світоглядних переконань та ідіостилу під впливом родинного оточення, знайомства з народним цілителем Андрієм Вороном, який став прототипом для формування концепції героя-мудреця «близького по духу кожному», захоплення творчістю українських та зарубіжних письменників, журналістської діяльності, що сприяла накопиченню сюжетів та визначила корпус актуальних проблем. Творам прозаїка властивий 1) синтез романтизму, реалізму, екзистенціалізму, експресіонізму тощо з домінуванням імпресіонізму; 2) жанровий синкретизм із тяжінням до новели та її модифікацій; 3) поєднання реальних фактів із художнім домислом; 4) філософічність (онтологічна й екзистенційна проблематика творів); 5) психологізм (посилена увага до внутрішнього світу людини, духовного самовдосконалення, самоактуалізації); 6) концепція героя-мудреця з самотньою життєвою системою; 7) апелювання до

надбань української та світової культури; 8) ретроспективний виклад матеріалу; 9) лаконізм; 10) метафоричність; 11) афористичність тощо.

Літературну діяльність М. Дочинець розпочав у 80-х рр. ХХ століття як автор афоризмів, новел, мініатюр, нарисів. Не зважаючи на апеляцію до жанру роману на початку ХХІ століття, у творчості письменника не відбулося остаточного переходу від малої до великої прози, він подосі працює в обох царинах одночасно. Малі епічні форми мають модифіковану природу (тяжіючи до жанру новели, набуває ознак щоденника, автобіографії, спогаду, есе тощо) і представлені афоризмами, мініатюрами, новелами (психологічна новела, новела-алегорія, новела-притча, новела-мініатюра), оповіданнями, нарисами (портретний, проблемний, подорожній) із художньо-публіцистичною міметичною нарацією на документальній основі, есеями, етюдами (збірки «Дами і Адами», «Хліб і шоколад», «Дорога в небо – до людей», «Руки і душа», «Курси крою і життя», «Книга надиху», «Світло семи днів», «Якщо послухати мудреців» та ін.)

Романи «Вічник», «Світован», «Криничар», «Горянин», «Мафтей» мають полісинтетичну жанрову природу, позаяк поєднують ознаки роману-притчі (філософічність, морально-етичне навантаження, двоплановість, метафоричність, лаконізм, відповідний літературний тип героя – носія певної ідеї тощо), життєвого роману (життєпис людини – взірця для інших завдяки винятковим чеснотам та духовним подвигам), роману-сповіді (нарація від першої особи, герой оповідає про найпотаємніші глибини своєї душі, намагається осмислити зміни, що сталися з плином часу у свідомості тощо), роману-діаріушу (спогади протагоніста у формі щоденникових записів, у яких ідеться про події, що мали вирішальне значення для формування світоглядних позицій та моральних пріоритетів) та роману в новелах (оповідь складається з окремих мікротем, об'єднаних загальною темою та проблематикою).

Мала проза М. Дочинця окреслила корпус онтологічних та аксіологічних питань (віднайдення «сродної праці», шлях духовного зростання особистості, пошук гармонії з навколишнім середовищем, протидія людини нищівному впливу тоталітарної системи, акцентуація на значенні Роду й народних традицій для сучасної людини тощо), що пізніше стали підґрунтям для формування проблемно-тематичного рівня романів. Письменник проголошує ідею безмежного потенціалу людини на шляху духовного й тілесного самовдосконалення, яка оприявлює гуманістичний пафос його прози.

Починаючи з 80-х рр. ХХ століття, у малих епічних формах М. Дочинець поступово вибудовував концепцію мудрої літньої людини, яка знайшла продовження й поглиблення в романах «Вічник», «Світован», «Криничар», «Горянин», «Мафтей». Головні герої письменника – сильні особистості з філософським мисленням, самобутнім світовідчуттям, власною життєвою системою (ґрунтується на ідеї «служіння», «стягання Духу», «трьох світів» та «сродної праці», що сформувалася завдяки наслідуванню християнській традиції, поглядам Г. Сковороди та народним традиціям), які метою існування визначають шлях *себе-пізнання*, самоактуалізації та віднайдення гармонії з собою і світом. В образах Андрія Ворона, Криничара, Горянина, Мафтея реалізовано авторську настанову на створення нового типу персонажа з глибоким закоріненням у

національну культуру і традиції, проте відкритого до міжкультурного та міжнаціонального діалогу. У прозі письменника постнаціональна ідентичність протагоністів не суперечить національній, вони взаємозалежні, позаяк постнаціональна орієнтація оригінальної філософської системи (настанова на європейську інтеграцію, ідея рівності всіх народів перед Богом, переконання у необхідності використання досвіду інших країн в упорядкуванні життєдіяльності окремого громадянина та народу) поєднується з українською етноментальною самобутністю. Герої наголошують, що міжкультурні та міжнаціональні запозичення можливі лише за умови глибинного осмислення окремою особистістю і народом свого місця у світі, власної національної самобутності.

Художньо моделюючи образ героя-мудреця, М. Дочинець активно послуговується засобами художнього психологізму, що допомагають інтерпретувати внутрішній світ Андрія Ворона, Криничара, Горянина, Мафтея: монолог-сповідь, думки, монологи, діалоги, психологічне авторське зображення, психологічний портрет, жести, рухи, психологічний пейзаж, психологічний інтер'єр тощо.

Концептуально важливим є аналіз часопросторових параметрів та їх вплив на сюжетний, ідейно-тематичний та образний рівні. Великій прозі автора властива організація художнього світу за принципом внутрішнього хронотопу, для якого визначальним є духовне життя, свідомість, пам'ять та уява головного героя. Зовнішній хронотоп, який подає інформацію про реальність зображуваного у творі та оточення персонажів, відіграє в образотворенні допоміжне значення. Художній час романів моделюється за допомогою хронологічно-лінійної оповіді про життя і діяльність героя (реальний час) та ретроспективної, що поетапно простежує процес духовного зростання героїв діалогів. Соціально-історичний час зображений як тло, на якому відбувається процес духовного самовдосконалення протагоністів.

М. Дочинець наголошує на пріоритетному значенні часопросторових координат для героїв, поділяючи осередок їхньої життєдіяльності на окремі частини – топоси (ліс, гори, дорога, ріка), які, у відповідності до певних хронологічних періодів у житті протагоністів (дитячі роки, молодість і зрілість, поважний вік), набувають значення Свій/Чужий (*дім – анти-дім*) і сприяють формуванню індивідуальної та національної ідентичності.

Полісинтетична жанрова природа та проблемно-тематичний рівень романів вибудовують наратив творів головно у формі *я-нарації*, яка у поєднанні з *ти-нарацією*, *ви-нарацією*, *ми-нарацією* створює оригінальну оповідну манеру прози М. Дочинця. Творчий доробок письменника репрезентує гомодієгетичного наратора в інтрадієгетичній ситуації, гомодієгетичного наратора в екстрадієгетичній ситуації, обізнаного автора у ролі видавця-редактора. Особливістю романів є наявність наратора, що позиціонується як головний герой, другорядний персонаж-спостерігач, а також автор, що веде довірливий діалог із наратором.

Творчість М. Дочинця прикметна множинністю інтертекстуальних та інтермедіальних проєкцій. У романах письменника міжтекстові запозичення репрезентовані власне інтертекстуальністю, паратекстуальністю,

метатекстуальністю, автоінтертекстуальністю. Доведено, що джерелами для цитування, алюзій, ремінісценцій тощо є Біблія та релігійні тексти, давньогрецька міфологія, творчість українських та зарубіжних письменників, фольклор, праці відомих філософів. Міжмистецькі запозичення реалізуються завдяки залученню семіотичних кодів живопису, музики, хореографії та скульптури (художньо представлені описи картини, скульптури, мелодії, танцю). Репрезентовані у творах інтертекстуальні та інтермедіальні коди оприявлюють ерудованість, інтелектуальний рівень, самотність світовідчуття та особливий тип художнього мислення автора, а також увиразнюють проблемно-тематичний, сюжетний, образний рівні творів письменника.

Здійснене у дисертаційній роботі вивчення проблематики й поетики прози М. Дочинця дозволило ідентифікувати його творчість як вагоме надбання українського літературного процесу кінця ХХ – початку ХХІ століття, прикметне оригінальним світовідчуттям автора, жанровим синкретизмом, концепцією героя, апеляцією до актуальної та неперевантої проблематики, специфікою хронотопічного континууму та наративних стратегій, інтертекстуальною та інтермедіальною парадигмою, гуманістичним пафосом. Дослідження не є вичерпним, позаяк різножанровий і багатопроблемний доробок письменника відкриває перспективи для подальших студій із масштабним залученням психоаналітичної методології, архетипної критики, постколоніальних студій, компаративістики тощо.

2.2. Запитання до дисертантки Іщенко О. А. та відповіді на них

К. філол. н., доц. Григоренко І. В. Визначте та прокоментуйте основні проблеми, пов'язані з реценцією постаті М. Дочинця в літературному процесі.

Іщенко О. А. Дякую за запитання. Перші спроби осмислення постаті М. Дочинця у сучасному літературному процесі відбулися на початку 2000-х рр. Розвідки Т. Вергелес, М. Ісака, М. Слабошпицького, П. Сороки та ін. (які у переважній більшості є рецензіями та відгуками на окремі твори письменника) спрямовані на визначення художньої цінності доробку автора, дослідження витоків його творчості, особливостей художнього світу, виявлення спорідненості прози з окремими зразками світової та української літератури тощо.

Від своєї появи найвідоміші твори М. Дочинця про закарпатського мудреця Андрія Ворона, не зважаючи на схвальні відгуки читачів, отримали неоднозначні оцінки літературних критиків щодо ідейно-тематичного наповнення та художньої цінності. Наприклад, О. Коцарев, Т. Фасоля, О. Щур та ін. зауважують, що твори прозаїка варто розглядати лише як удалий комерційний проєкт, а не як твори, що гідні серйозних літературно-критичних досліджень. Автори статей наголошують на відсутності наукової підоснови порад цілителя та попереджають про можливий негативний результат наслідування цих порад. Ми не погоджуємося з такою думкою. Наголошуємо, що зазначені тексти – літературні твори, у яких переважає художній домисел і вимисел, навіть якщо автор зауважує про достовірність зображуваного, а тому їх варто сприймати як удалу стилізацію, а не як посібники,

наприклад, із педагогіки, медицини, езотерики чи філософські трактати. Мета цих творів – репрезентувати самотність мислення та світовідчуття Андрія Ворона.

Незважаючи на окремі зауваження, переважна більшість праць містять схвальну оцінку творчості М. Дочинця. Критики (В. Базилевський, М. Слабошпицький, П. Сорока та ін.) позитивно оцінюють творчість М. Дочинця, зауважуючи оригінальність його авторського стилю, глибоке знання письменником читацької психології, апелювання до відомих художніх текстів, українських народних традицій та культурних надбань, актуальність концепції образу героя-мудреця і його світоглядної системи, філософічність, дидактизм та орієнтацію на формування національно свідомого суспільства тощо.

На сьогодні наукова рецепція творчості М. Дочинця перебуває у стадії формування. Дослідження літературознавців присвячені головно загальним тенденціям доробку письменника з акцентуацією на осмисленні мистецької цінності та художніх особливостей окремих романів чи зразків малої прози (В. Базилевський, М. Васьків, Л. Єршова, О. Капленко, Є. Сверстюк та ін.), їх жанрово-стильової природи (С. Величко, І. Зінчук та ін.), специфіки художнього моделювання концепції героя (Л. Горболіс, О. Талько та ін.), проблемі спорідненості романів прозаїка з художніми текстами вітчизняної та світової літератури (Т. Вергелес, Л. Скорина та ін.).

К. філол. н., доц. Григоренко І. В. У мене ще одне запитання. Визначте основні художньо-естетичні принципи та філософські ідеї, на яких ґрунтується творчість М. Дочинця.

Іщенко О. А. Дякую за запитання. Основними художньо-естетичними принципами М. Дочинця визначаємо: 1. Переконавання у високому призначенні письменника, який має бути служителем Слова – Божественної сутності, що є джерелом натхнення, за допомогою якого автор, звичайна людина, долучається до акту творення світу. 2. Писати так, наче розмовляєш з близькою людиною. 3. Метафорично осмислювати дійсність, влучно й лаконічно висловлювати думку. 4. Головним предметом зображення у прозі письменника стала краса людини (духовна й тілесна) та краса природи. 5. Посилена увага до внутрішнього світу людини, психологізм. 6. Зображення персонажів, які цікаві йому як особистості. Зазвичай це люди творчі (письменники, художники, фотографи та ін.), духовні діячі (священники, ченці, богослови), наділені філософським мисленням, самотнім світовідчуттям. Через життєву історію цих героїв автор прагне художньо осмислити сенс буття людини, її призначення у світі. 7. Орієнтація на національну культуру й відкритість до інших культур, філософських систем. 8. Дотримання християнської традиції. 9. Гуманізм.

М. Дочинцеві близькі філософські ідеї Сократа, Аристотеля, Платона. Особливе значення має світоглядна концепція українського письменника й філософа Г. Сковороди, яка вплинула на формування життєвих принципів, етичних норм та ідейно-естетичних пріоритетів. Зокрема, ідея «сродної праці», «глибокого серця» (натурфілософія), служіння та настанова «з видимого пізнавай невидиме» були художньо відтворені в малій та великій прозі автора (твори

зорієнтовані на репрезентацію внутрішнього світу героя, самотньої філософії та світовідчуття тощо).

К. філол. н., доц. Йолкіна І. В. Як відомо, у малій і великій прозі М. Дочинця є сюжетні й образні перегуки. Як Ви поясните ці «збіги»? Чи можна вважати це авторським самоповтором?

Іщенко О. А. Дякую за запитання. Досліджуючи велику й малу прозу М. Дочинця, ми помітили перегуки на образному, сюжетному, проблемно-тематичному рівнях. Наприклад, у романі «Світован», «Лис у винограднику» є фрагменти чи окремі новели книги «Хліб і шоколад». Ці «збіги» пояснюються особливостями творчої манери М. Дочинця, який, безумовно, тяжіє до жанру новели. Письменник зауважує, що спочатку створює «філософсько-психологічні зарисовки», які згодом використовує у великій прозі, позаяк сприймає роман як підсумок тривалих творчих шукань. Заявлені в малій прозі образи, сюжети, проблематика систематизуються й поглиблюються у великій прозі, підпорядковуючись ідейно-тематичному рівню. Письменник тривалий час вибудовує основну сюжетну лінію, яку збагачує вставними новелами, що створює єдиний художній світ прози М. Дочинця.

К. філол. н., доц. Галак І. П. Загальновідомо, що М. Дочинець – один із найпопулярніших українських авторів. Скажіть, будь ласка, чи не є це підтвердженням думки про приналежність його творчості до масової літератури?

Іщенко О. А. Дякую за запитання. Так, М. Дочинець належить до найвідоміших сучасних авторів. На нашу думку, популярність та комерційний успіх його творів не є доказом приналежності його творчості до масової літератури. Успіх творів забезпечується вмінням прозаїка вести довірливий діалог із читачем, пояснювати складні філософські істини доступно, з апелюванням до актуальної проблематики, концепцією героя-мудреця тощо. Кожен художній текст М. Дочинця можемо умовно поділити на дві площини: 1) зрозуміла для пересічного читача, який не має вишуканого художнього смаку чи знань про сучасний літературний процес; 2) потребує активного й освіченого реципієнта, який у процесі читання долучається до інтелектуального діалогу й «співавторства». Твори письменника вирізняються філософською проблематикою, інтелектуальною та естетичною ускладненістю, наявністю багатого підтексту, інтертекстуальними та інтермедіальними зв'язками, образністю, що свідчить про приналежність до елітарної літератури.

К. філол. н., доц. Галак І. П. У мене ще одне запитання. Ви зауважували про художнє відображення у творах М. Дочинця християнської традиції. Скажіть, будь ласка, чи властиве письменникові язичницьке світобачення?

Іщенко О. А. Дякую за запитання. Ми погоджуємося з твердженням про

присутність у творах М. Дочинця язичницького світобачення, зокрема залишків пантеїзму. Письменник наголошує на необхідності актуалізації генетичного зв'язку з природою, яку вважає одухотвореною, позаяк її гармонія є свідченням присутності Бога, а її одухотвореність – відбитком Божественної сутності Творця. Романи прозаїка містять численні описи «живої» природи, душевної близькості головного героя з навколишнім середовищем, пошанування його законів. У філософській концепції героїв М. Дочинця осягнення глибинної сутності світу природи є шляхом пізнання Бога. Отже, у творчості прозаїка християнське та язичницьке світовідчуття не конфліктують, а перебувають у гармонійному поєднанні.

К. філол. н., доц. Бледних Т. Ю. Ви зауважували, що індивідуальному стилю М. Дочинця властива метафоричність. Чи присутня у творах прозаїка метонімія?

Іщенко О. А. Дякую за запитання. Хоча предметом нашого дослідження не було вивчення тропіки художнього доробку М. Дочинця, можемо зауважити про наявність у його текстах різних засобів вираження художньої мови (фонічних, лексичних, синтаксичних тощо), серед яких, безперечно, є і метонімія (перенесення значення слова на найменування іншого предмета, пов'язаного з властивим для цього слова предметом за своєю природою). Проаналізувавши твори автора, визначаємо символ як один із головних засобів вираження мови. Наприклад, новела-алегорія «Олень», попри простоту сюжету (переслідування зграєю вовків оленя, який, рятуючись, підривається на мінному полі), може мати три вектори трактування завдяки образу-символу: 1) екологічний (згубний вплив діяльності людини на природне оточення); 2) антивоєнний (засудження війни й насилля); 3) історичний (олень – авторський символ багатостраждального українського народу, який мужньо боровся з нападниками); 4) філософський (за Г. Сковородою образ швидкого оленя символізує шлях до Бога).

Д. філол. н., проф. Бикова Т. В. У роботі зауважуєте, що М. Дочинець розпочав літературну діяльність у царині малої прози, де почав формувати свій стиль та окреслив корпус проблем, які пізніше поглибив у жанрі роману. Чи доцільно говорити про еволюцію художньо-естетичних принципів письменника?

Іщенко О. А. Дякую за запитання. Творчий доробок М. Дочинця засвідчує поступове становлення художньо-естетичного світовідчуття та самотньої творчої манери, що сформувалися завдяки впливу членів родини (батько Іван Юрійович, мати Емілія, баба Марта, дід Юрко, тітка Анця), творчості відомих українських і зарубіжних письменників, усній народній творчості, християнській традиції, професійній діяльності (праця журналіста, редактора, видавця), самоосвіті, непересічним особистостям (цілителька Анна Римарук, народний філософ Андрій Ворон, о. Василій Пагірня та ін.), які стали прототипами героїв.

Літературну діяльність М. Дочинець розпочав у малих жанрових формах, зосередившись на творенні афоризмів, есеїв, етюдів, художніх мініатюрах, портретних, проблемних, подорожніх нарисах, новелах («Дами і Адами», «Хліб і

шоколад», «Курси крою і життя» та ін.), що відповідає ключовим тенденціям вітчизняного літературного процесу кінця ХХ – початку ХХІ ст. Мала проза сформувала основні риси індивідуального стилю М. Дочинця: 1) посилена увага до внутрішнього світу людини; 2) тяжіння до жанру новели; 3) філософічність письма; 4) метафоричне мислення; 5) ретроспективний виклад матеріалу тощо. Ідейно-тематична парадигма доробку М. Дочинця (шлях духовного самовдосконалення, осмислення вікових змін, процес формування індивідуальної та національної ідентичності тощо) також сформувалася в межах малої прози і згодом розгорнулася в романах. У творчості письменника не відбулося остаточного переходу від малих жанрових форм до великої прози, він подосі працює в обох царинах одночасно.

Головуюча: Чи є ще запитання до здобувачки? (Немає). Дякуємо за відповіді.

3. ВИСТУПИЛИ:

Науковий керівник – д. філол. н., професор, професор кафедри української мови і літератури Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка Горболіс Л. М.

Іщенко Олена Анатоліївна – аспірантка 4 року навчання в аспірантурі Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, успішно виконала навчальний план, завершила роботу над дисертацією «Проза Мирослава Дочинця: проблематика і поетика». Тема затверджена на засіданні вченої ради СумДПУ імені А. С. Макаренка і закоординована на засіданні бюро Наукової ради НАН України з проблеми «Класична спадщина та сучасна художня література» при Інституті літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України.

У дисертації охоплені найпоказовіші аспекти поетики М. Дочинця. У Іщенко О. А. засвідчила вміння глибоко осмислювати різножанровий доробок письменника у контексті його творчості та літературного процесу. Дослідниця залучила новітні підходи до аналізу прози М. Дочинця – літературна геронтологія, екокритика, літературна антропологія та ін., щоб розкрити специфіку художньо відтворених образів головних героїв прози письменника.

Робота Іщенко О. А. – завершене, самостійне дослідження, активно апробоване на конференціях, представлене в публікаціях. Саме тому було вирішено звернутися до Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова з проханням здійснити експертизу дисертації Іщенко О. А. «Проза Мирослава Дочинця: проблематика і поетика» на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія «Українська література» (03 Гуманітарні науки). Висловлюю подяку кафедрі української літератури за організацію наукового семінару.

Висновок

рецензентів

доктора філологічних наук,
професора Погребенника Володимира Федоровича,
доктора філологічних наук, доцента Юдіна Олександра Анатолійовича,
про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації
Іщенко Олени Анатоліївни
«Проза Мирослава Дочинця: проблематика і поетика»,
поданої на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії
зі спеціальності 035 Філологія «Українська література»
(03 Гуманітарні науки)

Дисертація Іщенко Олени Анатоліївни «Проза Мирослава Дочинця: проблематика і поетика» є новаторським самостійним дослідженням, у якому ґрунтовно досліджено поетику й проблематику прози письменника, які ще не були об'єктом спеціального наукового вивчення. У роботі представлено 1) історичний начерк розвитку поняття поетики, в якому значну увагу приділено його розробці у вітчизняному літературознавстві; 2) панораму відгуків літературних критиків і літературознавців на твори письменника, що окреслює масштаб його творчості як літературного явища і доводить потребу його вивчення; 3) чинники формування художньо-образного мислення автора, творчих та філософських принципів; 4) аналіз проблемно-тематичного діапазону малої та великої прози М. Дочинця у контексті актуальних для українського суспільства кінця ХХ – початку ХХІ ст. філософських, морально-психологічних, суспільно політичних питань; 5) простежено еволюцію концепції героя-мудреця; 6) вивчення поетологічних особливостей романів письменника (жанр, хронотоп, нарація, художній психологізм, пафос).

Актуальність дослідження зумовлена орієнтацією на комплексний аналіз творчого доробку М. Дочинця, здійснений у межах перспективного системного підходу, що уможливорює вивчення поетики й проблематики прози письменника як системи організованих для досягнення авторського задуму елементів, серед яких означаються корпус творчих принципів, майстерність письменника, жанр, художній психологізм, хронотоп, нарація, пафос тощо. У роботі продемонстровано ґрунтовне розуміння принципу системного дослідження як такого, що охоплює в цілому досліджуваний літературний феномен і характеризує його своєрідність та багаторівневність, – розуміння, підкріплене глибоким знанням свого предмету.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що в дисертації *вперше здійснено*: начерк творчої еволюції М. Дочинця; виокремлення особливого типу героя, властивого цьому авторові, аналіз його історичних і духовних витоків, духовного складу; дослідження художніх засобів зображення внутрішнього світу героя (що визначається як дослідження психологізму прози М. Дочинця); а також аналіз таких параметрів поетики, як часопросторова організація художнього світу (хронотоп), особливості наративної організації текстів, інтертекстуальні та інтермедіальні зв'язки, що врешті дозволяє схарактеризувати гуманістичний

пафос творчості письменника як такий, що реалізується на багатьох рівнях художнього тексту. Уперше обґрунтовано положення про стильовий синтез (поєднання романтизму, реалізму, екзистенціалізму, експресіонізму тощо з домінуванням імпресіонізму) та жанровий синкретизм (ознаки роману-притчі, життєвого роману, роману-сповіді, роману-діаріушу, роману в новелах) прози М. Дочинця.

Достовірність основних положень і висновків дисертації забезпечено опрацюванням належного обсягу **фактичного матеріалу**, що становить зібрана у книгах «Роса на фігових листках», «Аукціон зубочисток: зубочистки для мозку», «Дами і Адами», «Многії літа. Благії літа», «Хліб і шоколад», «Булава і серце», «Руки і душа», «Дорога в небо – до людей», «Курси крою і життя», «Синій зошит», «Мудра книга. Мудрість духовна. Мудрість весела. Мудрість карпатська», «Книга надиху», «Зряче перо», «Світло семи днів», «Якщо послухати мудреців...» мала проза письменника та романи «Лис у винограднику», «Вічник», «Криничар», «Горянин», «Світован», «Мафтей».

Методологічна база дослідження. Загальнонаукові методи – аналіз, синтез, опис, порівняння – сприяли накопиченню, осмисленню та систематизації теоретичних аспектів вивчення творчого доробку М. Дочинця. Герменевтичний метод, порівняльно-історичний метод, біографічний метод, генетичний метод, теорія хронотопу, теорія інтертекстуальності та інтермедіальності сприяли ґрунтовному вивченню поетологічних особливостей прози письменника. Порівняльно-історичний та біографічний метод сприяли осмисленню творчого доробку автора в контексті сучасного літературного процесу. У роботі також активно залучається міждисциплінарний підхід, що сприяє різноаспектному вивченню прози М. Дочинця. Визначальним для дисертації став системний підхід, що сприяв визначенню доробку письменника як єдності взаємопов'язаних елементів, організованих відповідно до особливостей світовідчуття автора та творчих принципів. Загалом у дисертації відчутно свідоме методологічне мислення і користування літературознавчим понятійним інструментарієм.

Дослідження поглиблює теорію поетологічних студій новітнього письменства, розширює уявлення про здобутки літературного психологізму кінця ХХ – початку ХХІ ст. і конкретизує низку теоретико-літературних аспектів проблематики і поезики художньої прози, що й визначає його **теоретичне значення**.

Ураховуючи основні положення й висновки дисертації Іщенко Олени Анатоліївни, є всі підстави стверджувати, що робота є внеском у наукове освоєння сучасного літературного процесу. **Практичне значення** дослідження полягає в можливості використання його результатів при викладанні навчальних курсів із історії української літератури кінця ХХ – початку ХХІ століття, під час написання курсових, магістерських робіт тощо.

Висновки дисертації уповні відбивають отримані результати дослідження. Рецензована наукова праця оформлена відповідно до вимог, має чітку і логічну структуру (анотація, вступ, три розділи, що мають підрозділи, висновки до розділів і загальні висновки, список використаних джерел). Зауваження щодо змісту і структури відсутні.

Результати дослідження повною мірою відображені у дев'яти публікаціях авторки у наукових фахових виданнях України, двох – у закордонних виданнях та шістнадцяти додаткових.

Дисертація Іщенко Олени Анатоліївни «Проза Мирослава Дочинця: проблематика і поетика» є цілісним і завершеним дослідженням, яке відповідає вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167 і рекомендується до захисту в разовій спеціалізованій ученій раді.

Головуюча на засіданні кафедри д. філол. н., проф. Бикова Т. В. підсумувала, що обидва рецензенти були однастайні в позитивній оцінці дисертаційного дослідження Іщенко О. А., її відповідності «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167.

4. УХВАЛИЛИ: Наукову доповідь Іщенко О. А., у якій висвітлено основні наукові результати дисертаційної роботи, взяти до уваги.

Прийняти такі **ВИСНОВКИ** щодо дисертаційної роботи Іщенко Олени Анатоліївни на тему «Проза Мирослава Дочинця: проблематика і поетика». Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (протокол № 3 від 20 жовтня 2017 р.) і заочно затверджено на засіданні бюро Наукової ради НАН України з проблеми «Класична спадщина та сучасна художня література» при Інституті літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України (протокол № 1 від 23 листопада 2017 р.). Дослідження виконане в межах наукової теми кафедри української мови і літератури Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка «Літературознавчий аналіз тексту: концепції, коди, методи інтерпретації» (номер державної реєстрації 0120U100003).

4.1. Актуальність теми актуальність теми дисертації зумовлена нагальною потребою системного вивчення прози М. Дочинця, що прикметна актуальністю порушеної проблематики, виразним філософським, психологічним, етнокультурним компонентами, самотутньою концепцією героя, специфікою жанрової парадигми, нарративних стратегій, хронотопічного континууму, інтертекстуальними й інтермедіальними проєкціями.

4.2. Предметом дослідження є проблемно-тематичний діапазон, поетологічні особливості малої та великої прози: жанрова парадигма, концепція героя, художній психологізм, специфіка хронотопічного континууму та нарративних стратегій, пафос, інтертекстуальність та інтермедіальність, що презентують самотутність художнього мислення М. Дочинця.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що це *перше* системне дослідження поетики й проблематики прози сучасного українського

письменника М. Дочинця, що не були предметом спеціального наукового дослідження з застосуванням традиційних і новітніх наукових підходів. У роботі *вперше* здійснено аналіз літературно-критичної рецепції творчості письменника; виокремлено коло особистісно-психологічних чинників, життєвих обставин, що мали вирішальне значення для формування його художньо-естетичного мислення, ідіостилію; визначено специфіку жанрової парадигми малої і великої прози М. Дочинця; усебічно проаналізовано його самотню концепцію героя (за допомогою напрацювань екокрітики, літературознавчої геронтології, антропології, теорії екзистенціалізму); визначено засоби реалізації художнього психологізму, досліджено специфіку хронотопічного континууму, нарративних стратегій, інтертекстуальних проєкцій та гуманістичного пафосу як невід'ємних елементів поетики прози письменника.

На захист винесено такі положення:

1. Доробок М. Дочинця відображає поступове становлення літературно-естетичних принципів та світоглядних переконань автора. Творчій манері письменника властиві: синтез романтизму, реалізму, екзистенціалізму, експресіонізму тощо з домінуванням імпресіонізму; жанровий синкретизм із тяжінням до новелістичної і романної прози та її модифікацій; поєднання реальних фактів із художнім домислом і вимислом; філософічність (онтологічна й екзистенційна проблематика творів); психологізм (посилена увага до внутрішнього світу людини, духовного самовдосконалення, самоактуалізації); концепція героя-мудреця з самотньою життєвою системою; апелювання до надбань української та світової культури; метафоризація при моделюванні образів; підпорядкування художньої форми ідейно-тематичному рівню (дидактизм, моралізаторство); ретроспективний виклад матеріалу; лаконізм, афористичність тощо.

2. Визначальним для поетики прози М. Дочинця є жанровий синкретизм, що простежується в модифікації малих епічних форм (ознаки етюдів, нарису, есе, новели поєднуються з щоденником, автобіографією, спогадом тощо) та полісинтетичній природі романів «Вічник», «Світован», «Криничар», «Горянин», «Мафтей» (роман-сповідь, житійний роман, роман у новелах, роман-діаріуш).

3. Проблемно-тематичний діапазон малої прози М. Дочинця показовий художнім відтворенням актуальних для українського суспільства кінця ХХ – початку ХХІ ст. філософських, морально-психологічних, суспільно політичних реалій. Твори письменника актуалізують ідеал протидії особистості тоталітарній системі, подолання постколоніальної свідомості та психологічної травмованості, синдрому меншовартості, осмислення специфіки українського світовідчуття та національної ідентичності, акцентують на внутрішньому світі знедаленої людини, важливості самоактуалізації особистості, світовідчуттях літнього героя, екологічній тематиці. Корпус проблем, актуалізованих письменником у малих епічних формах, знайшов своє продовження й поглиблення в романах.

4. Домінантна для творчості М. Дочинця концепція мудрості літньої людини з'явилася як підсумок тривалого творчого пошуку. Герої з романів М. Дочинця – особистості з філософським мисленням, самотнім світовідчуттям, які завдяки власній життєвій системі (ґрунтується на ідеї «слушіння», «стягання

Духу», «трьох світів» та «сродної праці», що сформувалася завдяки наслідуванню християнській традиції, поглядам Г. Сковороди та народним традиціям) змогли досягти успіху на шляху *себе-пізнання*, самоактуалізуватися та віднайти гармонію з собою і світом. Прозаїк активно використовує різноманітні засоби художнього психологізму, що увиразнюють самотність концепції мудрої літньої людини. За допомогою монологу-сповіді, думок, монологів, діалогів, психологічного авторського зображення, портрета, пейзажу й інтер'єру, жестів, рухів тощо письменник відтворює внутрішній світ Вічника/Світована, Горянина, Криничара, Мафтея, простежує шлях їхнього духовного й тілесного самовдосконалення, формування морально-етичних констант та життєвої системи.

5. Великій прозі автора властива організація художнього світу за принципом внутрішнього хронотопу, для якого визначальним є духовне життя, свідомість, пам'ять та уява головного героя. Зовнішній хронотоп, який подає інформацію про реальність зображуваного у творі та оточення персонажів, відіграє в образотворенні допоміжне значення. Художній час романів моделюється за допомогою хронологічно-лінійної оповіді про життя і діяльність героя (реальний час) та ретроспективної, що поетапно простежує процес духовного зростання героїв у формі спогадів, монологів-сповідей, діаріушу, снів, діалогів. Соціально-історичний час зображений як тло, на якому відбувається процес духовного самовдосконалення протагоністів. Специфікою хронотопного континууму творів прозаїка є поділ художнього світу на окремі частини – топоси, які набувають значення Свій/Чужий (дім – анти-дім).

6. Для потрактування наративних стратегій романів М. Дочинця (відтворення внутрішнього світу непересічної особистості) важливу роль відіграє наратор, який позиціонується як інтелектуал, філософ, письменник, журналіст, усебічно обдарована особистість із багатим життєвим досвідом, самотнім світовідчуттям та способом думання. Він знаходиться в тому ж дієгетичному просторі з нарататорами й наратованими, що створює ефект достовірності та сприяє виникненню довірливого діалогу.

7. Невід'ємною складовою поезики великої прози М. Дочинця є інтертекстуальність та форми її реалізації (заголовки, підзаголовки, присвяти, епіграфи, передмови, внутрішні заголовки, післятекстові примітки, епілоги, післямови, позначення дати й місця написання твору, коментарі, додатки, цитати, алюзії, ремінісценції, парафрази тощо). Інтермедіальний аспект прози М. Дочинця освоюється завдяки залученню семіотичних кодів живопису, музики, хореографії та скульптури. Репрезентовані у творах картина, скульптура, мелодія, танець впливають на проблемно-тематичний, сюжетний, образний рівні романів письменника.

8. Пафос романів М. Дочинця характеризується інтенсивним виявом авторського суб'єктивізму, позаяк у сповідях, монологіях, діалогах, порадах та настановах головних героїв простежуються світоглядні переконання прозаїка. Романи відзначаються посиленою увагою до внутрішнього світу людини, вірою в безмежний потенціал духовного й тілесного самовдосконалення, засудження будь-яких проявів насилля над особистістю, що употужнює гуманістичний, антитоталітарний, антимілітарний аспекти його доробку.

Практичне значення одержаних результатів. Матеріали дисертації можуть бути використані при викладанні у закладах вищої освіти навчальних курсів із історії української літератури кінця ХХ – початку ХХІ століття, підготовці практичних і семінарських занять, розробці спецкурсів і спецсемінарів, написанні бакалаврських і магістерських робіт, на уроках української літератури в загальноосвітніх школах.

4.3. Дисертація Іщенко О. А. є самостійною науковою роботою.

Опубліковані у фахових наукових виданнях праці достатньо повно відображають зміст дисертації.

Проблематику, теоретичні й практичні результати дисертаційного дослідження викладено в 27-ми публікаціях: з яких 9 надруковано у наукових фахових виданнях України, 2 – у періодичних виданнях інших держав, а також матеріали 16 доповідей наукових конференцій.

1. Іщенко О. Роман «Горянин» Мирослава Дочинця : екокритичний ракурс. *Науковий вісник МГУ. Серія : «Філологія»*. 2016. № 24. Т. 1. С. 27-30.
2. Іщенко О. Специфіка хронотопу в романі «Горянин. Води Господніх русел» Мирослава Дочинця. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Філологічні науки (літературознавство)*. 2017. № 1. С. 120-124.
3. Іщенко О. Художнє відображення топосу дім у романах Мирослава Дочинця. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Філологічні науки (літературознавство)*. 2017. № 2. С. 95-98.
4. Іщенко О. Самобутність філософії головного героя романів Мирослава Дочинця. *Південний архів: збірник наукових праць. Філологічні науки*. 2017. № 66. С. 29-32.
5. Іщенко О. Психологізм романів Мирослава Дочинця : грані художнього вияву. *Sciences of Europe*. 2018. № 25. С. 40-45.
6. Іщенко О. Самобутність художньої моделі героя похилого віку в романах Мирослава Дочинця. *East European Science Journal*. 2018. № 12. С. 73-76.
7. Іщенко О. Свій/Чужий хронотоп як маркер ідентичності героїв у романах Мирослава Дочинця. *Літературний процес : методологія, імена, тенденції: збірник наукових праць. Філологічні науки*. 2018. № 12. С. 33-39.
8. Іщенко О. Рецепт творчості Мирослава Дочинця в літературно-критичній думці. *Закарпатські філологічні студії*. 2018. № 5. С. 151-155.
9. Іщенко О. Інтертекстуальна парадигма романів Мирослава Дочинця. *Філологічні трактати*, Том 11. 2019. № 1. С. 80-90.
10. Іщенко О. Інтермедіальні стратегії романів Мирослава Дочинця. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації*. 2019. № 1. С. 41-45.
11. Іщенко О. Специфіка наративу в романах Мирослава Дочинця. *Науковий вісник МГУ. Серія : «Філологія»*. 2019. № 43. Т. 1. С. 16-19.
12. Іщенко О. Національна ідентичність героя романів «Вічник» та «Світован» Мирослава Дочинця. *Стратегії розвитку та пріоритетні завдання філологічних наук : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції*

- (Запоріжжя, 23-24 грудня 2016 р.). Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2016. С. 9-12.
13. Іщенко О. Проблема національної ідентичності у творчості Мирослава Дочинця. *Таврійські філологічні читання : матеріали міжнародної наукової конференції (Київ, 27-28 січня 2017 р.)*. Київ: Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 2017. С. 16-19.
 14. Іщенко О. Інтертекстуальні доміанти роману «Горянин. Води Господніх русел» Мирослава Дочинця. Сучасні дослідження філологічних наук : проблеми та рішення : *Стратегії розвитку та пріоритетні завдання філологічних наук: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (Запоріжжя, 25-26 серпня 2017 р.)*. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2016. С. 17-19.
 15. Іщенко О. Світоглядні позиції головного героя романів Мирослава Дочинця. *Мова та література в полікультурному просторі : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 10-11 лютого 2017 р.)*. Львів : ГО «Наукова філологічна організація «ЛОГОС»», 2017. С. 69-71.
 16. Іщенко О. Особливості творчої манери Мирослава Дочинця. *Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників філологічних наук : Міжнародна науково-практична конференція (Одеса, 24-25 лютого 2017 р.)*. Одеса : Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2017. С. 23-25.
 17. Іщенко О. Свій/Чужий простір як засіб творення психопортрета героя у романах Мирослава Дочинця. *Комунікативний дискурс у полікультурному просторі : матеріали міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (Миколаїв, 6-7 жовтня 2017 р.)*. Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2017. С. 37-38.
 18. Іщенко О. Мотив свободи в романах Мирослава Дочинця. *International research and practice conference "Modern philology : relevant issues and prospects of research" (Lublin, 20-21 October 2017)*. Lublin : Izdevnieciba "Baltija Publishing". P. 39-42.
 19. Іщенко О. Проблема самотності в романах Мирослава Дочинця. *Філологічні науки : історія, сучасний стан та перспективи досліджень : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 8-9 грудня 2017 р.)*. Львів : ГО «Наукова філологічна організація «ЛОГОС»», 2017. С. 69-70.
 20. Іщенко О. Специфіка зображення національного характеру в романах Мирослава Дочинця. *Modern philological research : a combination of innovative and traditional approaches (Tbilisi, 27-28 April 2018)*. Tbilisi : Baltija Publishing. P. 76-79.
 21. Іщенко О. Антеїзм як доміанта світоглядної концепції протагоністів Мирослава Дочинця. *International Multidisciplinary Conference «Key Issues of Education and Sciences : Development Prospects for Ukraine and Poland» (Stalowa Wola, Republic of Poland, 20-21 July 2018)*. Stalowa Wola : Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2018. P. 180-183.
 22. Іщенко О. Художнє осмислення феномену краси в романах Мирослава Дочинця: філософський аспект. *Міжнародна науково-практична конференція*

«Троянди й виноград : феномен естетичного і прагматичного в літературі та культурі» : збірник наукових матеріалів конференції (Бердянськ, 27-28 вересня 2018 р.). Бердянськ: БДПУ, 2018. С. 76-78.

23. Іщенко О. Гуманізм, індивідуалізм та ідеалізм як етнопсихологічні домінанти протагоністів Мирослава Дочинця. *Академічна культура дослідника в освітньому просторі: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (Суми, 17 травня 2018 р.).* Суми : Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. С. 171-175.
24. Іщенко О. Витоки художньо-естетичного мислення Мирослава Дочинця. *Сучасні тенденції у викладанні іноземних мов у світі. Матеріали міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції викладачів вищих навчальних закладів, докторантів, аспірантів, вчителів, магістрантів, студентів (Суми, 29 листопада 2018 р.).* Суми, 2018. С. 47-49.
25. Іщенко О. Самобутність художньо-естетичного мислення Мирослава Дочинця. *Мова та культура : сучасні аспекти співвідношення : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 7-8 грудня 2018 р.).* Одеса, 2018. С. 25-27.
26. Іщенко О. Антитоталітарний та антимілітарний компоненти гуманістичного пафосу романів Мирослава Дочинця. *Актуальні питання та проблеми розвитку сучасної мови та літератури : міжнародна науково-практична конференція (Одеса, 16-17 серпня 2019 р.).* Одеса : Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2019. С. 10-13.
27. Іщенко О. Проблемно-тематичний діапазон збірки «Хліб і шоколад» Мирослава Дочинця. *Філологічні науки : історія, сучасний стан та перспективи досліджень : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 13-14 грудня 2019 р.).* Львів : ГО «Наукова філологічна організація “ЛОГОС”», 2019. С. 89-93.

Слід уважати, що дисертаційна робота Іщенко О. А. є достатньою мірою апробованою.

Результати дисертації були апробовані на шістнадцятьох конференціях, серед яких – *тринадцять* міжнародних: «Комунікативний дискурс у полікультурному просторі» (Миколаїв, 6-7 жовтня 2017 р.), «Modern philology: relevant issues and prospects of research» (Lublin, October 20-21, 2017), «Філологічні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень» (Львів, 8-9 грудня 2017 р.), «Таврійські філологічні читання» (Київ, 27-28 січня 2017 р.), «Мова та література у полікультурному просторі» (Львів, 10-11 лютого 2017 р.), «Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників філологічних наук» (Одеса, 24-25 лютого 2017 р.), «Літературний процес: полівекторність сучасного світу (людина, рух, простір, час)» (Київ, 6-7 квітня 2018 р.), «Modern philological research: a combination of innovative and traditional approaches» (Tbilisi, April 27-28, 2018), «Академічна культура дослідника в освітньому просторі» (Суми, 17 травня 2018 р.), «Key issues of education and sciences: development prospects for Ukraine

виноград: феномен естетичного і прагматичного в літературі та культурі» (Бердянськ, 27-28 вересня 2018 р.), «Сучасні тенденції у викладанні іноземних мов у світі» (Суми, 29 листопада 2018 р.), «Мова та культура: сучасні аспекти співвідношення» (Одеса, 7-8 грудня 2018 р.), «Тіло як текст та текст тіла: тіло/тілесність у художньому та літературознавчому дискурсах» (Київ, 28-29 березня 2019 р.), «Літературний процес: моделі, матриці, категорії» (Київ, 5-6 квітня 2019 р.), VIII Фащенко́вські читання «Сучасна українська література: пошуки, відкриття, дискусії» (Одеса, 20-21 червня 2019 р.), «Актуальні питання та проблеми розвитку сучасної мови та літератури» (Одеса, 16-17 серпня 2019 р.), «Філологічні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень» (Львів, 13-14 грудня 2019 р.), «Художні феномени в історії та сучасності (“Пам’ять та ідентичність”))» (Харків, 03-04 квітня 2020 р.); *три* – всеукраїнські: «Стратегії розвитку та пріоритетні завдання філологічних наук» (Запоріжжя, 23-24 грудня 2016 р.), «Сучасні дослідження філологічних наук: проблеми та рішення» (Запоріжжя, 25-26 серпня 2017 р.), «Життя і творчість Павла Тичини: текст і контекст» (Умань, 20 лютого 2019 р.).

4.4. Уважати, що дисертація Іщенко Олени Анатоліївни на тему «Проза Мирослава Дочинця: проблематика і поетика» є завершеним самостійним дослідженням, яке відповідає постанові «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167 і може бути подане до розгляду у спеціалізованій вченій раді зі спеціальності 035 Філологія «Українська література», галузь знань 03 Гуманітарні науки.

Виходячи з наведеного вище, кафедра української літератури Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова затверджує цей висновок і рекомендує дисертацію Іщенко Олени Анатоліївни «Проза Мирослава Дочинця: проблематика і поетика» (науковий керівник – доктор філологічних наук, професор Горболіс Л. М.), подану на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія, до розгляду у спеціалізованій вченій раді.

Рішення прийняте одногосно.

Головуюча на засіданні кафедри
д. філол. н., проф. кафедри
української літератури
Секретар кафедри
к. філол. н., доц. кафедри
української літератури

Бикова Т. В.

Йолкіна Л. В.

Рецензент
д. філол. н., проф. кафедри
української літератури
Рецензент
д. філол. н., доц. кафедри світової
літератури та теорії літератури

Погребенник В.Ф.

Юдін О. А.